

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	6Cdo/224/2016
Identifikačné číslo spisu:	7213214299
Dátum vydania rozhodnutia:	31.10.2017
Meno a priezvisko:	JUDr. Ivan Machyniak
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2017:7213214299.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky vo veci žalobcu S. X., C., bývajúceho v K., J., v dovolacom konaní zastúpeného JUDr. Andrejom Garom, advokátom so sídlom v Bratislave, Štefánikova 14, proti žalovaným 1/ I. D., bývajúcej v Y., Z., 2/ V. Y., bývajúcemu v Y., I., 3/ mal. W. N. D., nar. XX. X. XXXX, bývajúcemu u žalovanej 1/, zastúpenému kolíznym opatrovníkom Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny v Košiciach, o určenie neplatnosti právneho úkonu a o určenie otcovstva, vedenej na Okresnom súde Košice II pod sp. zn. 25C/117/2013, o dovolaní žalobcu proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach z 27. mája 2016 sp. zn. 8CoP/453/2015, takto

rozhodol:

Rozsudok Krajského súdu v Košiciach z 27. mája 2016 sp. zn. 8CoP/453/2015 a rozsudok Okresného súdu Košice II zo 17. decembra 2013 č. k. 25C/117/2013-103 z r u š u j e a vec vracia Okresnému súdu Košice II na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Žalobca sa žalobou podanou na okresný súd 27. 6. 2013 domáhal, aby súd určil, že súhlasné vyhlásenie rodičov o určenie otcovstva urobené žalovanou 1/ a žalovaným 2/ dňa 26. 2. 2013 je neplatné, aby súd určil, že žalobca je otcom maloletého W. N. D., nar. XX. X. XXXX a aby súd zveril maloletého W. N. D. do osobnej výchovy žalovanej 1/ a uložil mu povinnosť prispievať na jeho výživu sumou 100 eur mesačne k rukám žalovanej 1/ vždy do 15. dňa príslušného mesiaca vopred a aby upravil jeho styk s maloletým.

2. Okresný súd Košice II rozsudkom zo 17. decembra 2013 č. k. 25C/117/2013 -103 žalobu zamietol a vyslovil, že o náhrade trov konania rozhodne samostatným uznesením. Vo vzťahu k žalobe o určenie neplatnosti súhlasného vyhlásenia o otcovstve urobené žalovanou 1/ a žalovaným 2/ uviedol, že žalobca osvedčil naliehavý právny záujem na požadovanom určení v zmysle § 80 písm. c/ Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „O.s.p.“), lebo v prípade vyhovenia žalobe, by sa zmenilo jeho právne postavenie v tom, že by sa stal aktívne legitimovaným na podanie žaloby o určenie otcovstva k maloletému. Z výsledkov vykonaného dokazovania dospel k záveru, že neboli preukázané v konaní tvrdenia žalobcu o neplatnosti právneho úkonu súhlasného vyhlásenia rodičov o otcovstve žalovaného 2/ k maloletému W. N. D.. Uviedol, že žalobcom tvrdené okolnosti, že žalovaná 1/ musela vedieť o jeho biologickom

otcovstve k maloletému a že žalovaný 2/ podľa jeho vedomostí neudržiaval so žalovanou 1/ žiadny partnerský a ani intímny vzťah a o dieťa sa vôbec nezaujímal, nevyklučujú existenciu intímneho vzťahu žalovaných 1/ a 2/ v rozhodnom období pre počatie maloletého dieťaťa a teda nedokazujú nedostatok ich vôle pri súhlasnom vyhlásení otcovstva. Ani samotná okolnosť, že žalovaná 1/ nepopierala biologické otcovstvo žalobcu k maloletému W. N., prípadne, že sa priamo vyjadrovala o otcovstve žalobcu k maloletému, nevyklučuje možnosť biologického otcovstva žalovaného 2/. V tejto súvislosti poukázal na písomné vyjadrenie žalovaných 1/ a 2/, v ktorom uviedli, že súhlasné vyhlásenie o otcovstve žalovaného 2/ k maloletému urobili slobodne, vážne, určite a zrozumiteľne, že si boli vedomí právnych účinkov s týmto úkonom spojených a že tieto účinky svojím prejavom chceli vyvolať. Podľa okresného súdu uvedený právny úkon žalovaných 1/ a 2/ neodporuje ani zákonu, lebo nie je v rozpore s ustanovením § 91 Zákona o rodine. Jeho zmyslom je určenie otcovstva k maloletému dieťaťu, čo v danom prípade súhlasným vyhlásením žalovanej 1/ a žalovaného 2/ bolo dosiahnuté. Žalobca nepreukázal, že výsledok tohto súhlasného vyhlásenia je nepravdivý (skutočností ním uvádzaných nedokazujú jeho otcovstvo k maloletému) a ani to, že úmyslom žalovaných 1/ a 2/ bolo iba vylúčiť žalobcu z otcovstva k maloletému W. N.. Žalobu o určenie neplatnosti súhlasného vyhlásenia o otcovstve považoval preto za nedôvodnú. Následne považoval za neopodstatnenú aj žalobu žalobcu o určenie otcovstva a o úpravu rodičovských práv a povinností k maloletému. Zákon o rodine totiž umožňuje určenie otcovstva podľa tretej zákonnej domnienky len v prípade, ak otcovstvo k maloletému dieťaťu nebolo určené v zmysle prvej alebo druhej zákonnej domnienky. Keďže v danom prípade otcovstvo k maloletému W. N. bolo určené súhlasným vyhlásením žalovanej 1/ a žalovaného 2/, neboli splnené podmienky pre rozhodnutie súdu o určení otcovstva žalobcu k maloletému. Nevykonával preto žalobcom a kolíznym opatrovníkom navrhnuté dôkazy smerujúce k preukázaniu biologického otcovstva žalobcu k maloletému a za nevyhnutný nepovažoval vykonať ani dôkaz výsluchom žalovanej 1/ a žalovaného 2/. Právne vec posúdil podľa § 37 ods. 1 a § 39 Občianskeho zákonníka (ďalej aj „OZ“) resp. podľa § 84, § 85 ods. 1, § 90, § 91 ods. 1 a § 94 Zákona o rodine.

3. Krajský súd v Košiciach rozsudkom z 27. mája 2016 sp. zn. 8CoP/453/2015 na odvolanie žalobcu rozsudok okresného súdu potvrdil. V odôvodnení rozsudku uviedol, že súd prvého stupňa zistil skutkový stav veci, v súlade s § 132 O.s.p. vyhodnotil dôkazy, a to každý dôkaz jednotlivo a všetky dôkazy v ich vzájomnej súvislosti, pričom starostlivo prihliadol na všetko, čo vyšlo v konaní najavo, vrátane toho, čo uviedli účastníci a vec posúdil podľa správnych ustanovení Zákona o rodine. Odôvodnenie napadnutého rozsudku považoval za presvedčivé a s jeho závermi sa v celom rozsahu stotožnil. Poukázal na to, že podľa platnej právnej úpravy otcovstvo k dieťaťu môže byť určené len na základe jednej z domnienok otcovstva, ktoré pripúšťa Zákon o rodine. Právoplatne určené otcovstvo k dieťaťu môžu zaprieť len zákonom taxatívne vymenované aktívne legitimované osoby, t. j. matka, otec a dotknuté dieťa za predpokladu, že na zapretie otcovstva boli splnené podmienky, ktoré ustanovuje zákon. Vyslovil názor, že o právnom úkone, ktorým je súhlasné vyhlásenie rodičov o otcovstve k maloletému dieťaťu, nie je možné riadne a zákonne rozhodnúť v konaní o určenie neplatnosti právneho úkonu podľa Občianskeho súdneho poriadku, lebo platnosť tohto právneho úkonu je predmetom konania o zapretie otcovstva podľa zákonných ustanovení Zákona o rodine, ktorý je špeciálnou právnou úpravou k Občianskemu súdnemu poriadku. V opačnom prípade by tak došlo k nezákonnému obchádzaniu špeciálnej právnej úpravy postupom podľa všeobecnej právnej úpravy. S prihliadnutím na zákonnú úpravu aktívne legitimovaných osôb v konaní o zapretie otcovstva uviedol, že hoci v konaní boli preukázané skutočnosti svedčiacie o prítomnosti žalobcu pri pôrode maloletého a následnej komunikácii medzi ním a žalovanou 1/ o jeho otcovstve k maloletému, čo vyvoláva pochybnosti o skutočnom otcovstve žalovaného 2/ a hoci je v záujme maloletého dieťaťa, aby bolo jednoznačne dokázané, kto je jeho biologickým otcom dospel k záveru, že v tomto konaní nebolo možné túto skutočnosť preukázať. Rozsudok okresného súdu považoval preto za vecne správny a podľa § 219 ods. 1 O.s.p. ho potvrdil. K nevykonaniu dôkazu nariadením znaleckého dokazovania okresným súdom v zmysle jeho uznesenia z 30. septembra 2014 uviedol, že matka neposkytla súčinnosť a preto tento dôkaz nemohol byť vykonaný. Konajúce súdy mohli už len rozhodnúť na základe vykonaných dôkazov, predovšetkým rodného listu maloletého dieťaťa, v ktorom je označený ako otec žalovaný 2/.

4. Proti tomuto rozsudku krajského súdu podal včas dovolanie žalobca. Prípustnosť a zároveň

dôvodnosť dovolania vyvodzoval z ustanovenia § 420 písm. f) Civilného sporového poriadku (ďalej aj „C.s.p.“), t. j. že mu súd nesprávnym procesným postupom znemožnil uskutočňovať jemu patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces. Existenciu tejto procesnej vady odôvodnil (okrem iného) tým, že tak okresný súd, ako aj krajský súd, rozhodli vo veci bez vykonania dokazovania potrebného na zistenie skutkového stavu veci. Predovšetkým okresný súd nezabezpečil riadne dokazovanie výsluchom žalovaných 1/ a 2/ a v tomto smere neurobil nápravu ani krajský súd. Poukázal na to, že žalovaná 1/ a žalovaný 2/ boli počas celého konania pasívni, relevantne sa k prejednávanej veci nevyjadrili, obaja odmietli v konaní pred súdom vypovedať a napriek tomu, že v konaní bolo nariadené vykonať znalecké dokazovanie znalcom z odboru genetiky, žalovaná 1/ sa odmietla dostaviť spolu s maloletým dieťaťom k znalkyni za účelom odobratia vzoriek pre potreby analýzy DNA, pričom okresný súd (ani krajský súd) nezabezpečil ich účasť. Tento dôkaz, ktorý považoval za kľúčový, pre nespôluprácu a neposkytnutie súčinnosti žalovanou 1/, napokon urobený nebol. Nebol vykonaný ani dôkaz výsluchom svedkov navrhnutých žalujúcou stranou. Hoci žalovaní 1/ a 2/ nepopreli jeho tvrdenia, ktorými odôvodňoval opodstatnenosť žaloby a hoci k nevykonaniu znaleckého dokazovania došlo pre odmietavý postoj žalovanej 1/, okresný súd rozhodol v jeho neprospech a krajský súd jeho rozhodnutie potvrdil. V dovolaní ďalej poukázal na viaceré stanoviská Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) o povinnosti súdov uviesť v rozsudkoch dostatočné dôvody, na ktorých založili svoje rozhodnutia a na povinnosť súdov zaoberať sa najdôležitejšími argumentmi vznesenými účastníkmi konania a uviesť dôvody pre prijatie alebo odmietnutie týchto argumentov s tým, že pokiaľ súdy takýmto spôsobom nepostupujú, ide o porušenie práva na spravodlivý proces. Mal za to, že v predmetnej veci rozsudky konajúcich súdov nie sú dostatočne odôvodnené, keďže sa nezaoberali jeho argumentami a dôkaznými návrhmi a riadne v nich nebolo odôvodnené ani to, prečo nevykonali všetky ním navrhnuté dôkazy. Porušenie práva na spravodlivý proces videl aj v tom, že argumentácia krajského súdu podľa ktorej o právnom úkone, ktorým je súhlasné vyhlásenie rodičov o otcovstve, nie je možné riadne a zákonne rozhodnúť v konaní o určenie neplatnosti právneho úkonu, lebo platnosť tohto právneho úkonu je predmetom konania o zapretie otcovstva podľa ustanovení Zákona o rodine, je v rozpore so zákonom. Prijatým záverom krajského súdu sa mu v podstate znemožňuje právo na súdnu ochranu, a to za situácie, keď žalovaná 1/ a žalovaný 2/ urobili súhlasné vyhlásenie o otcovstve s vedomím, že žalovaný 2/ nie je skutočným biologickým otcom dieťaťa. Poukázal na to, že určite nebolo úmyslom zákonodarcu, keď formuloval zákonné domnienky a predpoklady pre určenie otcovstva, že otcovstvo súhlasným vyhlásením rodičov bude robiť muž, ktorý nie je biologickým otcom dieťaťa. V tejto súvislosti dával do pozornosti rozhodnutie ESLP vo veci Paulík c/a Slovenská republika, z ktorého možno vyvodiť, že v prípade, ak skutočný stav (biologické otcovstvo) je v rozpore s právnym stavom (právnym otcovstvom) založeným na základe domnienky, ktorá spôsobuje právne následky a zároveň dôjde k stretu s právom jednotlivca garantovaného Dohovorom o ochrane ľudských práv a slobôd (ďalej len „Dohovor“), nemala by absentovať v právnej úprave možnosť nápravy takéhoto nežiadúceho (protiprávneho) stavu. V dovolaní poukázal aj na to, že od okamihu zistenia, že žalovaná 1/ nechce bez relevantného dôvodu uznať jeho otcovstvo k maloletému, využíva všetky zákonné možnosti na dosiahnutie nápravy. Vo vzťahu k nemu dochádza k porušeniu čl. 6. a čl. 8. Dohovoru a aj k porušeniu Čl. 19 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava“). Konajúcim súdom vytýkal aj to, že pri rozhodovaní veci nevzali vôbec do úvahy ním tvrdené skutočnosti, ktorými odôvodňoval opodstatnenosť žaloby a ktoré neboli počas celého konania žalovanou 1/ a žalovaným 2/ spochybňované, keďže žalovaní odmietli k týmto skutočnostiam vypovedať a tiež skutočnosť, že k súhlasnému vyhláseniu žalovanej 1/ a žalovaného 2/ o otcovstve došlo až v priebehu konania, v ktorom sa domáhal určenia otcovstva (išlo o konanie vedené pred Okresným súdom Košice II pod sp. zn. 23P/160/2012), čo tiež svedčí o tom, že účelom súhlasného vyhlásenia bolo jeho vylúčenie z otcovstva a rodičovských práv. Navrhol preto, aby Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok krajského súdu a tiež okresného súdu zrušil a vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie.

5. Žalovaná 1/ a žalovaný 2/ vo vyjadrení k dovolaniu uviedli, že ho považujú za účelové. Súd prvej inštancie a rovnako aj krajský súd vo veci správne rozhodli. Z dovolania žalobcu nevyplýva, že by postupom súdov bolo porušené jeho právo na spravodlivý proces. Mali za to, že neboli splnené ani podmienky prípustnosti dovolania podľa § 421 ods. 1) C.s.p. Naďalej trvali na tom, že žalobca nemá naliehavý právny záujem na požadovanom určení a že vzhľadom na ustálenú súdnu prax slovenských

súdov nie je daná jeho aktívna legitímácia v konaní. Navrhli preto, aby dovolací súd jeho dovolanie odmietol.

6. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“ alebo „dovolací súd“) ako súd dovolací (§ 35 C. s. p.) po zistení, že dovolanie podala v stanovenej lehote strana, v ktorej neprospech bolo napadnuté rozhodnutie vydané (§ 424 C.s.p.), zastúpená advokátom (§ 429 ods. 1 C.s.p.), bez nariadenia pojednávania dospel k záveru, že dovolanie žalobcu je podľa § 420 písm. f) C.s.p. prípustné a súčasne tiež dôvodné.

7. V danom prípade bolo dovolanie podané po 1. júli 2016, kedy nadobudol účinnosť Civilný sporový poriadok. Najvyšší súd preto podmienky, za ktorých možno podať dovolanie posudzoval podľa právnej úpravy účinnej od uvedeného dňa, t. j. podľa Civilného sporového poriadku.

8. Podľa § 419 C.s.p. proti rozhodnutiu odvolacieho súdu je prípustné dovolanie, ak to zákon pripúšťa.

9. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné a podmienky prípustnosti dovolania, sú uvedené v ustanoveniach § 420 a § 421 C.s.p. V preskúmvanej veci žalobca uplatnil dovolací dôvod v zmysle § 420 písm. f) C.s.p.

10. Podľa citovaného zákonného ustanovenia dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces.

11. Pod porušením práva na spravodlivý proces v zmysle § 420 písm. f) O.s.p. treba rozumieť taký vadný postup súdu, ktorý sa prejavuje v zjavnom porušení kogentných procesných ustanovení, vymykajúcich sa nielen zo zákonného, ale aj z ústavnoprávneho rámca, a ktorý tak zároveň znamená aj porušenie ústavou zaručených procesných práv spojených so súdnou ochranou práva. Ide napr. o právo na verejné prejednanie sporu za prítomnosti strán sporu, právo vyjadriť sa ku všetkým vykonaným dôkazom, právo na zastúpenie zvoleným zástupcom, právo na predvídateľnosť rozhodnutia, na zachovanie rovnosti strán v konaní, právo na riadne odôvodnenie rozhodnutia, na relevantné konanie súdu spojené so zákazom svojvoľného postupu a so zákazom denegatio iustitiae (odmietnutie spravodlivosti). Pri posudzovaní znemožnenia uskutočňovať strane jej patriace procesné práva, je nevyhnutné skúmať intenzitu zásahu do práva na spravodlivý proces a jednotlivé konkrétne porušenia procesných práv je potrebné hodnotiť v kontexte celého súdneho konania, v kontexte dopadu na ďalšie procesné postupy súdu a možnosti strany namietať alebo zvrátiť nesprávny postup súdu.

12. Žalobca odôvodnil porušenie práva na spravodlivý proces v podstate tým, že súdy svoje rozhodnutie riadne neodôvodnili (urobili ho nepreskúmateľným), resp. že odvolací súd mu argumentáciou, podľa ktorej súd o právnom úkone súhlasného vyhlásenia rodičov o otcovstve k maloletému dieťaťu, nemôže riadne a zákonne rozhodnúť v konaní o určenie neplatnosti právneho úkonu, odňal právo na prístup k súdu a ďalej, že súdy nevykonali ním navrhnuté dôkazy, hoci ich vykonanie bolo nevyhnutné pre rozhodnutie vo veci.

13. K prvej námietke dovolateľa treba uviesť, že podľa stabilizovanej judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) zmyslom a účelom základného práva na súdnu ochranu podľa Čl. 46 ods. 1 Ústavy je zaručiť každému reálny prístup k súdu (I. ÚS 62/97, II. ÚS 26/96). Obsah práva na súdnu ochranu v Čl. 46 ods. 1 Ústavy spočíva aj v tom, že osobám nemožno brániť v uplatnení práva alebo ich diskriminovať pri jeho uplatňovaní. Jeho obsahom je i zákonom upravené relevantné konanie súdov. K porušeniu základného práva na súdnu ochranu v zmysle Čl. 46 ods. 1 Ústavy preto dochádza aj vtedy, pokiaľ by komukoľvek bola odmietnutá možnosť domáhať sa svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a pokiaľ by súd odmietol konať a rozhodovať o podanom návrhu (žalobe) fyzickej alebo právnickej osoby (I. ÚS 35/98). Procesnoprávny rámec nezávislého rozhodovania všeobecných súdov predstavujú predovšetkým princípy riadneho a spravodlivého procesu, ako

vyplývajú z Čl. 46 a nasl. Ústavy a čl. 6 ods. 1 Dohovoru. Právo na spravodlivý proces je naplnené aj tým, že všeobecné súdy zistia skutkový stav a po výklade a použití relevantných noriem rozhodnú tak, že ich skutkové a právne závery nie sú svojvoľné, neudržateľné alebo že boli prijaté v zrejmom omyle konajúcich súdov, ktorý by poprel zmysel a podstatu práva na spravodlivý proces (IV. ÚS 252/04). Obdobne k riešeniu tejto otázky pristupuje aj judikatúra EŠLP (pozri napr. rozhodnutie *Hirvisaari v. Fínsko*). Jedným z princípov predstavujúcich súčasť práva na spravodlivý proces a vylučujúcich ľubovôľu pri rozhodovaní je aj povinnosť súdu presvedčivo a náležite svoje rozhodnutia odôvodniť (I. ÚS 243/07). Všeobecný súd by mal vo svojej argumentácii obsiahnutej v odôvodnení svojho rozhodnutia dbať tiež na jeho celkovú presvedčivosť teda, inými slovami na to, aby premisy zvolené v rozhodnutí, rovnako ako závery, ku ktorým na základe týchto premís dospel, boli pre širšiu právnickú (ale aj laickú) verejnosť prijateľné, racionálne, ale v neposlednom rade aj spravodlivé a presvedčivé.

14. Rovnako ustálená judikatúra EŠLP uvádza, že súdy musia v rozsudkoch jasne a zrozumiteľne uviesť dôvody, na ktorých založili svoje rozhodnutia, že súdy sa musia zaoberať najdôležitejšími argumentami vznesenými stranami sporu a uviesť dôvody pre prijatie alebo odmietnutie týchto argumentov, a že nedodržanie týchto požiadaviek je nezlučiteľné s ideou práva na spravodlivý proces (pozri napr. *Garcia Ruiz v. Španielsko*, *Vetrenko v. Moldavsko*, *Kraska v. Švajčiarsko*).

15. Aj najvyšší súd už v minulosti vo viacerých svojich rozhodnutiach práve pod vplyvom judikatúry EŠLP a judikatúry ústavného súdu zaujal stanovisko, že medzi práva účastníka občianskeho súdneho konania na zabezpečenie spravodlivej ochrany jeho práv a právom chránených záujmov patrí nepochybne aj právo na spravodlivý proces a že za porušenie tohto práva treba považovať aj nedostatok riadneho a vyčerpávajúceho odôvodnenia súdneho rozhodnutia. Povinnosť súdu rozhodnutie náležite, v súlade s ustanovením § 157 ods. 2 O.s.p. (§ 220 ods. 2 a 3 C.s.p.) odôvodniť, je totiž odrazom práva účastníka na dostatočné a presvedčivé odôvodnenie spôsobu rozhodnutia súdu, ktorý sa vyporiadava so všetkými právne relevantnými dôvodmi uplatnenej žaloby, ako aj so špecifickými námietkami účastníka. Porušením uvedeného práva účastníka na jednej strane a povinnosti súdu na strane druhej sa účastníkovi konania odníma možnosť náležite skutkovo aj právne argumentovať proti rozhodnutiu súdu v rámci využitia prípadných riadnych alebo mimoriadnych opravných prostriedkov (pozri napr. rozhodnutia Najvyššieho súdu sp. zn. 1 Cdo 131/2009, sp. zn. 2 Cdo 43/2012, sp. zn. 4 Cdo 165/2009, sp. zn. 5 Cdo 257/2010, sp. zn. 6 Cdo 362/2013, sp. zn. 7 Cdo 255/2012, sp. zn. 8 Cdo 72/2013).

16. Dovolací súd na základe zhora uvedených úvah dospel k záveru, že za znemožnenie strane uskutočňovať jej patriace procesné práva v takej miere, že dochádza k porušeniu práva na spravodlivý proces v zmysle § 420 písm. f) C.s.p., treba považovať aj taký postup súdu, ktorým sa strane odmieta možnosť domáhať sa svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a ktorým dochádza k odmietnutiu spravodlivosti (*denegatio iustitiae*), keď súdom prijaté závery nemajú svoj racionálny základ v interpretácii príslušných ustanovení právnych predpisov a teda sú svojvoľné a neudržateľné a keď rozhodnutie súdu neobsahuje žiadne dôvody alebo ak v ňom absentuje zásadné vysvetlenie dôvodov podstatných pre rozhodnutie vo veci, prípadne, ak argumentácia obsiahnutá v odôvodnení rozhodnutia je natoľko vnútorne rozporná, že rozhodnutie ako celok je nepresvedčivé.

17. Dovolací súd po preskúmaní veci dospel k záveru, že konanie pred odvolacím súdom (aj pred súdom prvej inštancie), z hľadiska vyššie nastavených požiadaviek práva na spravodlivý proces, nemôže v kontexte celého súdneho konania obstať.

18. Predovšetkým treba uviesť, že odvolací súd nedal v dôvodoch rozsudku žiadnu odpoveď na právnu argumentáciu žalobcu uvedenú v odvolaní, týkajúcu sa neplatnosti právneho úkonu podľa § 37 OZ a neplatnosti právneho úkonu podľa § 39 OZ, hoci táto mala rozhodujúci význam pre rozhodnutie o odvolaní, a len konštatoval, že súd prvej inštancie sa vyporiadal s námietkami žalobcu uplatnenými v odvolaní, čo však vôbec nezodpovedá obsahu jeho rozhodnutia. Odvolací súd nedal v dôvodoch rozsudku odpoveď ani na námietku žalobcu, že súd prvej inštancie nevzal do úvahy všetky ním uvádzané skutočnosti (ich pravdivosť žalovaná 1/ a žalovaný 2/ v konaní nepoprel), hoci mali dokázať, vedomosť žalovanej 1/ a žalovaného 2/ o tom, že žalovaný 2/ nie je biologickým otcom maloletého W.

N. a že súhlasné vyhlásenie otcovstva sledovalo vylúčenie žalobcu z otcovstva k maloletému dieťaťu, čo bolo v konaní podstatné. Odvolací súd náležite neodôvodnil ani to, prečo nevykonával žalobcom navrhnutý dôkaz o otcovstve metódou DNA, hoci vykonanie tohto dôkazu sám nariadil prostredníctvom súdu prvej inštancie. Okrem toho dôvody rozsudku odvolacieho súdu sú aj vzájomne protirečivé (rozporné), keď odvolací súd na jednej strane uvádza, že súd prvej inštancie zistil správne skutkový stav veci, no zároveň na inom mieste konštatuje pochybnosť ohľadom skutočného otcovstva žalovaného 2, vzhľadom na preukázanie prítomnosti žalobcu pri pôrode maloletého dieťaťa a následnej komunikácie medzi ním a matkou maloletého ohľadne jeho otcovstva k maloletému, čo zisteniam súdu prvej inštancie nekorešponduje. Rovnako tomu je aj v súvislosti s konštatovaním odvolacieho súdu, že súd prvej inštancie vec po právnej stránke správne posúdil a následne poukazuje na to, že o súhlasnom vyhlásení rodičov o otcovstve k maloletému dieťaťu, nie je možné riadne a zákonne rozhodnúť v konaní o určenie neplatnosti právneho úkonu podľa Občianskeho súdneho poriadku, lebo platnosť tohto právneho úkonu je predmetom konania o zapretie otcovstva podľa ustanovení Zákona o rodine. Rozsudok odvolacieho súdu je preto pre nedostatok dôvodov nepreskúmateľný a nepresvedčivý.

19. K ostatne uvedenej argumentácii odvolacieho súdu treba uviesť, že tak právna teória ako aj súdna prax nevylučujú možnosť domáhať sa v civilnom konaní určenia neplatnosti súhlasného vyhlásenia rodičov o otcovstve, pokiaľ by neboli náležitosti vyhlásenia právneho úkonu v zmysle § 37 a nasl. OZ splnené, resp. ak obaja vyhlasujúci rodičia vedeli, že muž, ktorý takéto vyhlásenie učinil, nie je jeho biologickým otcom (pozri Zákon o rodine, Komentár, Doc. JUDr. Bronislava Pavelková, PhD., 2. vydanie 2013, C-H-BECK, str. 543, resp. uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 5Cdo/492/2015). V danej veci žalobca neplatnosť súhlasného vyhlásenia žalovanej 1/ a žalovaného 2/ o otcovstve odôvodňuje práve nedostatkom náležitostí vyplývajúcich z § 37 ods. 1 a § 39 OZ, resp. tým, že žalovaná 1/ a žalovaný 2/ v čase urobenia právneho úkonu mali vedomosť o tom, že žalovaný 2/ nie je biologickým otcom maloletého W. N.. Žalobca v právnom postavení domnelého otca nemá podľa Zákona o rodine priamu možnosť zaprieť otcovstvo právneho otca, t. j. žalovaného 2/. V prípade konfliktu medzi právnym a biologickým otcom by ale nemala absentovať v právnej úprave možnosť nápravy takéhoto nežiadúceho stavu. Treba preto pripustiť na strane žalobcu možnosť domáhať sa na súde ochrany svojho práva (práva na súkromný a rodinný život) žalobou o určenie neplatnosti tohto právneho úkonu. Ak odvolací súd v danej situácii vyslovil, že v tomto konaní nie je možné riadne a zákonne o takejto žalobe rozhodnúť, odmietol žalobcovi možnosť domáhať sa zákonom stanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde, čo je v rozpore s čl. 6 ods. 1 Dohovoru a Čl. 46 ods. 1 Ústavy. Zároveň týmto postupom odvolacieho súdu došlo aj k porušeniu práva žalobcu na relevantné konanie súdu spojené so zákazom denegatio iustitiae (odmietnutie spravodlivosti). Okrem toho, uvedený záver krajského súdu, a to aj v kontexte jeho podpornej argumentácie, treba považovať za svojvoľný a neudržateľný. Zákon o rodine ako hmotnoprávny predpis totiž nie je špeciálnou právnou úpravou k Občianskemu súdnemu poriadku, ktorý je procesným predpisom. Vzťah týchto právnych predpisov nie je vzťahom špeciálnej právnej úpravy a všeobecnej právnej úpravy a preto záver krajského súdu, že „v opačnom prípade by dochádzalo k obchádzaniu špeciálnej právnej úpravy postupom podľa všeobecnej právnej úpravy“, nemá racionálny základ v interpretácii príslušných ustanovení právnych predpisov. Zákon o rodine v ustanovení § 110 umožňuje podporné použitie ustanovení Občianskeho zákonníka, ktoré sa použijú vtedy, ak Zákon o rodine určitú otázku neupravuje alebo ju upravuje neúplne. Keďže Zákon o rodine otázku platnosti právnych úkonov, akým je aj súhlasné vyhlásenie rodičov o otcovstve, neupravuje, treba potom použiť príslušné ustanovenia Občianskeho zákonníka, t. j. možno primerane použiť tiež ustanovenia § 37 ods. 1, § 38 a § 39 OZ.

20. Podľa dovolacieho súdu za nedostatočne odôvodnený a nepresvedčivý treba považovať aj rozsudok súdu prvej inštancie. Súd prvej inštancie mal podľa žaloby o určenie neplatnosti súhlasného vyhlásenia žalovanej 1/ a žalovaného 2/ o otcovstve riešiť otázku, či za situácie, keď žalovaná 1/ a žalovaný 2/ v čase urobenia právneho úkonu mali vedomosť o tom, že žalovaný 2/ nie je biologickým otcom maloletého W. N., je tento právny úkon neplatný podľa § 37 ods. 1 OZ pre nedostatok vážnosti vôle, resp. podľa § 39 OZ pre obchádzanie zákona. V dôvodoch rozsudku mal preto predovšetkým uviesť, ktoré žalobcom tvrdené skutočnosti vzal za preukázané, a ktoré nie, a z ktorých dôkazov vychádzal, mal aspoň stručne vysvetliť, prečo sú, resp. nie sú žalobcom preukázané skutočnosti (posudzujúc ich vo

vzájomnej súvislosti) spôsobilé dokázať to, že žalovaní 1/ a 2/ mali vedomosť o tom, že žalovaný 2/ nie je biologickým otcom maloletého dieťaťa, že žalovaná 1/ a žalovaný 2/ prejavom vôle (ne)zamýšľali vyvolať tie právne účinky, ktoré Zákon o rodine s takýmto prejavom vôle spája, resp. že žalovaná 1/ a žalovaný 2/ týmto prejavom vôle fakticky obchádzajú zákon (uznaniu cudzieho dieťaťa za vlastné mužom, ktorý nie je jeho biologickým otcom slúži inštitút osvojenia). V dôvodoch rozhodnutia teda chýbajú úvahy, ktorými sa súd prvej inštancie pri prijatí pre vec rozhodujúcich záverov riadil. Okrem toho, viaceré žalobcom tvrdené skutočnosti, boli súdom prvej inštancie spájané s tým, čo nimi nemalo byť dokázané, čo spôsobuje, že rozsudok súdu prvej inštancie je vnútorne rozporný (tvrdenia žalobcu, že žalovaný 2/ neudržiaval žiaden partnerský a ani intímny vzťah so žalovanou 1/, mali dokázať vedomosť žalovaných 1/ a 2/, že žalovaný 2/ nie je biologickým otcom dieťaťa a nie to, či vylučujú alebo nevylučujú existenciu partnerského a intímneho vzťahu medzi nimi). Napokon, bez bližšieho vysvetlenia a úvah zostal aj záver súdu prvej inštancie, že žalobca nepreukázal zámer žalovaných 1/ a 2/ vylúčiť ho z otcovstva k maloletému dieťaťu a teda, že ide o právny úkon neplatný pre obchádzanie zákona (význam môže mať, či žalobca, resp. žalovaný 2/ prejavoval záujem o dieťa pri jeho narodení, v čase súhlasného vyhlásenia otcovstva a následne po tomto vyhlásení, o kom sa žalovaná 1/ vyjadrovala, že je biologickým otcom maloletého dieťaťa, kedy z časového hľadiska došlo k súhlasnému vyhláseniu otcovstva).

21. Napokon zostáva posúdiť opodstatnenosť námietky žalobcu, že k porušeniu jeho práva na spravodlivý proces došlo aj tým, že konajúce súdy nevykonali ním navrhnuté dôkazy (výsluch žalovaných 1/ a 2/, výsluch svedkov, znalecké dokazovanie). K tejto námietke treba uviesť, že súd nie je viazaný návrhmi strán na vykonanie dokazovania a nie je povinný vykonať všetky navrhované dôkazy. Posúdenie návrhu na vykonanie dokazovania a rozhodnutie, ktoré z nich budú v rámci dokazovania vykonané, je vždy vecou súdu (por. § 120 ods. 1 O. s. p., resp. §§ 132 a 185 C. s. p.) a nie strán sporu. Postup súdu, ktorý v priebehu konania nevykonal všetky navrhované dôkazy alebo vykonal iné dôkazy na zistenie skutkového stavu, najvyšší súd nepovažoval za dôvod zakladajúci prípustnosť dovolania podľa § 237 ods. 1 písm. f) O.s.p. (pozri R 37/1993 a R 125/1999) a ani po prijatí Civilného sporového poriadku nevykonanie dôkazu nemožno zásadne považovať za vadu zmätočnosti podľa § 420 písm. f) C. s. p. Navyše, v preskúmvanej veci v prípade výsluchu žalovanej 1/ a žalovaného 2/ ani nedošlo k tomu, že by súd prvej inštancie vykonanie takéhoto dôkazu nenariadil. Nevykonanie tohto dôkazu bolo spôsobené tým, že žalovaná 1/ a žalovaný 2/ odmietli vypovedať s odôvodnením, že proti nim je vedené trestné konanie iniciované žalobcom.

22. Ustanovenie § 131 O.s.p. neriešilo, čo v prípade, ak procesná strana odmietla vypovedať a ani neodkazovalo na § 126 ods. 1 O.s.p. (výsluch svedka), aby sa toto ustanovenie použilo pri výsluchu strany obdobne. Bolo tomu tak z dôvodu, že v prípade porušenia povinnosti vypovedať pravdu a nič nezamlčovať stranou sporu, nemohlo byť na rozdiel od svedka, trestným činom (obdobne § 195 a § 196 a nasl. C.s.p.). Ak preto strana sporu (v danej veci žalovaná 1/ a žalovaný 2/) odmietne vypovedať, musí aj znášať, všetky s tým spojené procesné dôsledky, t. j. okrem iného aj tie, ktoré sú späté s povinnosťou tvrdenia a dôkaznou povinnosťou. Obdobne to platí aj v prípade, ak sa strana odmietne bez dôležitého dôvodu podrobiť vykonaniu znaleckého dokazovania metódou DNA analýzy a náprava sa súdu nepodari zjednať ani postupom podľa § 101 a § 102 C.s.p. (pozri rozsudok Najvyššieho súdu sp. zn. 1 Cdo 15/2003).

23. So zreteľom na vyššie uvedené dôvody možno uzavrieť, že v danom prípade v konaní pred odvolacím súdom (rovnako aj pre súdom prvej inštancie) došlo k zjavnému porušeniu kogentných procesných ustanovení, ktoré sa vymyká nielen zo zákonného, ale aj z ústavnoprávneho rámca, a ktoré tak zároveň znamená aj porušenie ústavou zaručených procesných práv žalobcu spojených so súdnou ochranou práva. Najvyšší súd posudzujúc jednotlivé procesné pochybenia v kontexte celého súdneho konania dospel k záveru, že ide o tak závažné pochybenia konajúcich súdov, ktoré znemožnili žalobcovi uskutočňovať jemu patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu jeho práva na spravodlivý proces v zmysle § 420 písm. f) C.s.p. Dovolanie žalobcu je preto v zmysle citovaného ustanovenia prípustné a zároveň aj dôvodné. Najvyššiemu súdu neostalo iné, než napadnutý rozsudok odvolacieho súdu zrušiť a keďže nápravu nebolo možné dosiahnuť iba zrušením jeho rozhodnutia, zrušil

aj rozsudok súdu prvej inštancie a vec mu vrátil na ďalšie konanie (§ 449 ods. 2 v spojení s § 450 C.s.p.).

24. Pre ďalšie konanie dovolací súd poznamenáva, že v prípade vyhovenia žalobe o neplatnosť právneho úkonu, bude vhodné rozhodnúť formou čiastočného rozsudku, keďže ide o samostatný nárok, s prihliadnutím na zásadu efektívnosti a hospodárnosti konania.

25. V novom rozhodnutí rozhodne súd znova o trovách pôvodného konania a tiež dovolacieho konania (§ 453 ods. 3 C.s.p.).

26. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.